

NRO 14059 Östen - Mariestads, Skövde och Töreboda kommuner Område av riksintresse för naturvård **Områdesnummer:** NRO 14059 **Områdesnamn:** Östen **Kommun:** Mariestads, Skövde och Töreboda kommuner **Kartblad:** 8D NO **Area:** 2925 ha **Naturgeografisk region:** 22a, Götalands centrala slättbygder, Vänerslätterna. **Kust/havsregion:** - **Regionsindelning av sjöar och vattendrag:** Avrinningsområde 108 Göta älv **Agrara kulturlandskapsregioner:** Västergötlands slätt- och odlingsbygder **Landskapsformer:** Slätt med lägre relativ höjd än 20 m. **Riksvärde:** **Landskapstyp** **Naturtyp** **Vegetationstyp** **Arter** **Geologi** Geovetenskap Odlingslandskap Naturbetesmark, äng Flora, fauna Sjö Limnogent strandkomplex, strandsumpskog Fauna **Värdeomdöme:** Östen är en grund lerslättsjö med näringsrikt vatten och en riklig vegetation. Som häckningslokal är Östen attraktiv och ett 100-tal arter häckar i och vid sjön. Bland de mer ovanliga kan nämnas brushane, rödspov, rödbena, småfläckig sumphöna och gräshoppsångare. Representativt odlingslandskap med lång kontinuitet och stor förekomst av betade och slagna sötvattenstrandängar kring sjön Östen. Bitvis art- och individrika växtsamhällen i naturbetesmarkerna med arter som stallört, strandviol, strandveronika, tretalig slamkrypa, korsslamkrypa, penningblad, vattenblink, hornsärv, ävjebrodd och hårsärv. Värdefulla rast- och häckningslokaler för fågellivet. Tidans har en rik fiskfauna med rödlistade arter som nissöga och asp. **Huvudkriterier:** A, C, D. **Stödkriterier:** Storlek, mångformighet, kontinuitet, representativitet, raritet, funktion **Förutsättningar för bevarande:** Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betning av naturbetesmarker, slätter av mader och skötsel av landskapselement. Skogsbruk med fortsatt stor naturvårdshänsyn i skyddsvärda biotoper i skogen och i 107 områden där förutsättning för dessa finns. Önskvärt är restaurering av igenvuxna slättermader och naturbetesmarker. En annan förutsättning för bevarandet är högre vårvattenstånd med längre varaktighet. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad madslätter och/eller upphörd betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling på olämpliga ställen, vägdragningar, täkt, schaktning, tippning eller andra markarbeten, samt olämpligt lokaliserad eller anpassad bebyggelse och anläggningar av olika slag. Andra verksamheter, som kan minska naturvärdena är bl.a. gödsling av naturbetesmark, kemiska bekämpningsmedel utanför åkermark, dikning eller annan markavvattning, friluftsliv i känsliga områden, borttagning av landskapselement som stenmurar m.m. Ingrepp som ändringar av vattendragens sträckning eller bottenprofil, muddring och rensning, vattenuttag, utsläpp av försurande ämnen, tillförsel av organiska gifter, närsalttillförsel, tungmetallnedfall eller utsläpp, överfiske och inplantering av främmande fiskarter eller fiskraser medför att områdets naturvärde skadas.

Säkerställande och internationell status: Ett naturreservat finns vid Logården- Fågeludden. Östen ingår i RAMSAR. Området omkring Östen är naturvårdsområde och berörs av Natura-2000 område (fågeldirektivet). **Områdets huvuddrag:** Östen är en grund lerslättsjö med näringsrikt vatten och en riklig vegetation. Runt större delen av sjön finns ett bälte med säv och bladvass, som inemot land övergår i gräs- och starrmarker. De båda åarna Tidans och Ösans, som genomflyter sjön, är recipienter för kommunala reningsverk. Den härigenom ökade närsaltstillförseln till Östen har bidragit till att sjöns igenväxning har ökat, speciellt i södra delen. Landskapet runt Östen är en välbevarad herrgårds- och bondebygd som fortfarande bär spår av det agrara odlingsmönstret från järnåldern. Landskapet söder och öster om sjön består av mestadels stora, öppna åkermarker med enstaka trädgångar. Representativa naturbetesmarker och slagna sötvattenstrandängar med riksvärden finns kring större delen av sjön. Naturbetesmarkerna utgörs av betade sötvattenstrandängar med inslag av björkhage, blandlövhage och buskrik utmark. Vanliga vegetationstyper är tuvtåteläng, gräslågstarräng, högstarräng, rödvenäng, högörtäng, jättegroeäng och bladvassäng. Växtsamhällena är bitvis art- och individrika, med arter som stallört, strandviol, strandveronika, tretalig slamkrypa, korsslamkrypa, penningblad, vattenblink, hornsärv, ävjebrodd och hårsärv. Östen är en av landets värdefullaste fågelsjöar, då den utgör en mycket viktig länk i den kedja av rastlokaler som gäss, svanar, änder och vadare är i behov av under sin flyttning. Under några veckor i samband med islossningen, som är tidig

på grund av kraftig genomströmning från Tidan och Ösan, kan i sjön samtidigt rasta upp till 1 000 sångsvanar. Över 10 000 gäss har noterats och antalet änder är ofta över 5 000. Även för de flesta av de svenska vadarfåglarna är sjön och dess omgivning värdefull som rastplats vid såväl vår- som höststräcken. Som häckningslokal är Östen attraktiv och ett 100-tal arter häckar i och vid sjön. Bland de mer ovanliga kan nämnas brushane, rödspov, rödbena, småfläckig sumphöna och gräshoppsångare. Vid normal vårflod ökar sjöns yta med 50 %. De årliga översvämningarna är betydelsefulla för sjöns fortbestånd genom att organiskt material borttransporteras. Vissa år finns riklig submers vegetation och stora flytbladszoner med inslag av mera krävande arter som vattenaloe, dyblad och stor andmat. Sjön har stora förekomster av sävruggar och närmare stranden vidtar tjocka bladvassbälten. Sammantaget utgör Östens tre ängs- och hagmarksobjekt en av länets största betad strandäng, främst utmed sjöns norra delar. 108 De stora vassarna kombinerat med stora vattenståndsväxningar har gett upphov till mycket välutvecklade driftvallar av vass. Dessa är av mycket stort entomologiskt intresse men är fortfarande outforskade. **Anmärkingar:** 3 klass 1-obj i VMI samt 3 klass 1-obj, 2 klass 2-obj och 6 klass 3-obj i Ä&H ingår i området. Av dessa ingår 3 st i Nationella bevarandeplanen. Östen är en värdefull helhetsmiljö i Nationella bevarandeplanen.

Referenser: Henriksson L., Nilsson B-I., och Oscarsson H.G, 1977: Undersökningar av bottenfaunan, fiskfaunan och änders födoval i sjön Östen. Zoologiska institutionen. Göteborg. Länsstyrelsen i Skaraborgs län 1978: Beskrivning till vegetationskarta över sjön Östen. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1992: Bevarandeprogram och åtgärdsprogram för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen meddelande 8/92. Mariestad. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1997: Ängs- och hagmarker - Sammanställning. Länsstyrelsen. Mariestad. Edelstam, C. 1991: Ängs- och hagmarker i Mariestads kommun. Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Meddelande 10/91. Thordarsson, M. 1993: Ängs- och hagmarker i Töreboda kommun. Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Meddelande 8/93. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Skövde kommun, 1992: Ängs- och hagmarker i Skövde kommun. Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm. Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad. Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk. Bergquist, B. 1996. Särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till fiske, friluftsliv och förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar.